

Lesson 2

Sa'ingge Tuhanin?

Jūd Panagna'an 1

Assalamu alaikum me' bagayku mapakalehin. Tiya' ku katakdilan we' Tuhanin magaka-aka si ka'am. Iye Tuhan po'on kasanyanganin. Kabaya'annen, we' kēmon me' a'ahin tasabutde duk maglilla' nuhut lān bakas minemesnen, supaya a'ahin makajari kinimatan bentel we' ne duk supaya siye sinakup dem kasanyanganne te'edin salama-lama. Sinna kami we' makajari kami magpakale balik si ka'am ellew inin programabi inēnan “*Lānin duk a'ahin manjari bentel si matahan Tuhan*”.

Si me' programa inin magaka kami me' **aka-aka sabab me' kanabihan Tuhanin**. Mabaya' isab kami magistadi me' Kitab sinulat we' me' nabi inin; pegge' inaka diyalem sinulatden lānin supaya a'ahin manjari bentel. Lān inin minemes we' Tuhanin supaya a'ahin kinimatan bentel si matahanne.

Si programa dehelluhin missā kite bi sabab me' bakas sinulat we' me' kanabihanin. Ta'ayate we' ekka siye nabi manulat Lapal Tuhanin saguwa' dembuwa' hadja mangurung pikilanin bu iye dapu'nen. Iye Tuhanin. Si tuggu programa dehelluhin, niya' tata'atte importante manamal. Ma'importante miya'an inin: **Bakas missā Tuhanin!** Bakas missā Tuhanin palabey amban me' kanabihanin duk kabaya'annen we' kēmon kite bi dembuwa'-dembuwa' pakale si iye. Mabaya' Tuhanin missā si kite bi palabey amban me' sinulat we' me' nabihin. Bang Tuhanin, ga'i te'ed pinda bu sali' du isab duk Lapalnen, ga'i te'ed pinda. Kemuwe tagna' binanteyan we' Tuhanin Lapalnen. “...*kēmon tasulat dem kitabin ga'i te'ed pinda salama-lama.*” (Yahiya 10:35) “*Palabey du hadja dunya inin.....saguwa' lapal Tuhanin teteg salama-lama!*” (1 Yahiya 2:17; 1 Petros 1:25) Iye inin sinulat dem Kitabin.

Ellew inin payamante **Kitab sinulat dehelluhin**. Inēnan iyan **Kitab Tawrat**. Pinapī we' Tuhanin me' aka-aka dem Kitab inin dem pikilan dembuwa' a'a, ēnnen Nabi Musa. Ubus bu Nabi Musa inin sulatne me' pinakita'u si iyehin. Kulang-labi tellu ngibu duk lime hatas tahun palabey kemuwe masa Nabi Musahin. Kitab Tawrat inin niya' **lime bahagi'**, bang petekka inēnan isab limen jūd. Jūd tagna'in inēnan **Panagna'an**. Niya' limempū' kapitulu diyalem jūd Panagna'anin. Hangkan jūd inin inēnan Panagna'an, pegge' inakahan kite bang ine mapalabey tagna' te'edin.

Importante we' tasabutte te'ed me' sinulat dem jūd tagna' dem Kitab Tawratin, pegge' iyan kuwe' puwipulnen. **Inurungan kite puwipul we' Tuhanin** supaya tasabutte me' pina'in diyalem Kitab me' kanabihan mapaturulin. Sasangte magistadi si jūd inin pesōng ngalalem kata'uten sabab ekka mabennalin duk me' importantehin. Ngaya kite bi sabab Tuhanin duk bang sa'ingge iye. Ngaya kite bi sabab me' mala'ikatin duk sabab nakura' me' seyitanin, sabab langitin duk dunyahin, sabab me' bayu'-bayu'an settuwa' duk manusiya'in. Tasabutte bi bang sa'ingge dusehin pa'asek dem dunya duk mo'o kala'atan duk kasusehan. Malayingkan ngaya isab kite bi pahāp-hāp lān katimbulanin. Minemes lān inin we' Tuhanin supaya a'a madusehanin balik si Tuhan duk magkalasa duk iye. Si me' istori dehelluhin takalet sabab me' a'a tagna'in, duse tagna'in duk a'a mamono' tagna'in. Tabatsate isab sabab me' āgama tagna' mangga'i mato'ohin, me' nabi tagna'in, duk me' bangsa tagna'in. Mikil-mikil kite sabab Apu' Adam duk Sitti Hawa, sabab si Kabil duk si Habil, sabab Nabi Nu duk laseyin, sabab Nabi Ibrahim duk bang ine jānnen hangkan iye inēnan bagay Tuhanin. Takalet sabab Isma'el duk si Ishak, si Esaw duk si Yakub duk si Yusup duk pungtina'inen. Kēmon inin diyalem jūd ka'issa' si Kitab Tawrat duk ekka pe isab sehdili.

Hangkan, me' bagayku, da'akte ka'am pakale pahāp-hāp, pegge' kuwe'itu inin nagna' ne kite ngaya te'ed dem Kitab me' Kanabihanin. Tabatsate diyalem jūd tagna' dem Kitab Tawrat, kapitulu ka'issa', ayat ka'issa', pa'inne: **“Tagna'anne te'edin, pinapanjari we' Tuhanin langitin duk dunyahin.”** (Panagna'an 1:1) Inin subey te'ed tagna' lessonten bi dem Kitabin pegge' iye te'ed tagna' tina'at dem Lapal Tuhanin: **“Tagna'anne te'edin, pinapanjari we' Tuhanin langitin duk dunyahin.”**

Niya' subey tapikilte diyalem ayat inin. Ine maniya' dehellu amban pinapanjari we' Tuhanin langitin duk dunyahin? Ine maniya' dehellu amban alamin? Takitete dem Kitab we' ga' te'ed niya', luwal Tuhanin. Hangkan pa'inne, **“Tagna'anne te'edin... Tuhan.”** Kēmon takiteten duk ta'antanten niya' tagna'anne. Hātinen, masa ewwalley ga' pe niya' langit atawa dunya, ga' niya' tahik, ga' niya' kayu. Tagna'annen pag ga' pe pinapanjari langitin duk dunyahin, ga' niya' mata ellew, ga' niya' bulan, ga' niya' pote'an. Tagna'annen ga' niya' a'a atawa mala'ikat. Ga' pe niya' ine-ine kuwe' kata'uhante kuwe'itu inin – ga' niya', luwal **Tuhanin.**

Hangkan tabatsate si ayat ka'issa' si jūd tagna' dem Kitabin, **“Tagna'anne te'edin, pinapanjari we' Tuhanin langitin duk dunyahin.”** Duma'in pina'in dem Kitabin, **“Tagna'anne te'edin ... Tuhanin duk mala'ikatin”** atawa **“Tagna'anne te'edin ... Tuhanin duk manusiya'in.”** Duma'in. Inakahan kite dem Kitab, **“Tagna'anne te'edin Tuhan.”**

Tagna'annen pag ga' pe niya', pag ga' pe niya' mala'ikat atawa a'a ...niya' ne Dembuwa', duk iye Ma'ellumin. Hātinēn **Tuhanin!**

Niya' sinduwehin pa'inde, “Ga'i takiteku Tuhanin, hangkan ga' niya' Tuhan.” Niya' mabaya' tilew kami si me' a'a mangalugat sa miya'an. Inin panilew kamihin: Bakas ke kew ngite atom? Atawa ngite kew oxygen pagnapasannu? Bakas takitenu ke beliyuhin? Ga' takitenu beliyuhin, saguwa' kata'uhannu we' niya' beliyu pegge' takitenu kayuhin usa' sabab beliyuhin. Saguwa' beliyuhin ga'i takite. Ga'i isab ta'antannu beliyuhin, saguwa' takalessanu we' haggut-haggut. Sa miya'an du isab Tuhanin. Ga'i takitete Tuhanin pegge' ga'i te'ed iye takite duk mata manusiya'. Saguwa' **kata'uhante bi we' niya' Tuhan pegge' takitete bi me' pinapanjari we' Tuhanin.** Pa'in Kitabin: *“Kemuwe pinapanjari we' Tuhanin dunyahin, pasti' si me' a'ahin we' Tuhanin taga balakat ga'i tahala' bisan du ga'i takitede balakatnen, duk pasti' isab si siye we' iye Tuhan mabennalin bisan du iye ga'i takitede. Tahāti me' a'ahin sabab Tuhanin duk sabab balakatnen si me' bayu'-bayu'an bakas pinapanjarinen. Hangkan ga'i siye kapagda'awa sabab hinanganden.”* (Roma 1:20)

Niya' pe seddili makajari ta'ayate amban ayat ka'issa' si Kitab Tawrat inin: **Ga' niya' tagna'an Tuhanin.** Duma'in Tuhanin pinapanjari si tagna'annen. Tuhanin Mangantanan Salama-lamahin. Kēmon takitete si dunyahin niya' tagna'anne. Saguwa' bang Tuhanin ga' niya' tagna'anne. Ga' niya' pulna'ne. Ga' niya' sali'ne. Luwal iye maniya'in tagna'annen. Duma'in iye inanakan. Duma'in iye pinapanjari duk duma'in papanjarine dinen. Hangkan tabatsate dem Kitab: *“Tagna'anne te'edin Tuhan.”* Luwal iye mangga' niya' tagna'nen. Ewwalnen Tuhan du duk ellum iye salama-lama. Ēnnen Magbaya'-baya'in. Addatne kuwe'ituhin sali' du duk metu'uhin. Addatne metu'uhin sali' du sampay salama-lama. **Ga'i te'ed pinda Tuhanin.**

Niya' pe seddili makajari ta'ayate amban ayat inin: *“Tagna'anne te'edin, pinapanjari we' Tuhanin langitin duk dunyahin.”* Inin ta'ayaten, **balakatan Tuhanin!** Tuhan mamapanjari kēmon-kēmonin langkew duk balakatan amban kēmonin duk amban kēmon a'a. Iye Mangantanan me' pinapanjarahin. Bugtu' makajari kite magpa'in dembūs-būs ateyten: “Allahu Akbar!” Langkew te'ed Tuhanin! Ga' niya' sali'ne. Langkew iye amban kēmon dem alamin – tahik ke, beliyu ke, ellew atawa pote'anin! Lalem kata'unen duk pesōng balakatnen amban kēmon a'a, mala'ikat duk seyitan mangga'i takitehin. Pata' iye pinudji salama-lama! Dalil a'a maghinang luma' pesōng importantenen amban luma'in, sa miya'an isab Tuhanin mas pesōng iye importante amban kēmonin pegge' bakas papanjarine kēmonin. Balakatan te'ed Tuhanin! Ga' niya' kulang duk nesessita si iye. Ga' niya' subey nabangan iye. Pesōng langkew Tuhanin amban kēmonin. Iye Malangkewin!

Bang kite bi me' manusiya'in, ekka nesessita si kite bi. Kahaba' ellew nesessita si kite we' magnapas kite duk tuli, mangan duk nginum. Niya' subey ellew duk ulan, kinakan duk bohe', semmek duk luma', sama duk sa'i, bagay duk sin duk ekka pe seddili. Ekka te'ed nesessita si kite bi! Saguwa' Tuhanin, iye mamapanjari kēmonin, ga' niya' nesessita si iye! Ga'i iye inusan. Ga'i iye lekkakan. Ga'i iye kinaru'. Ga' niya' baranne kuwe' manusiya'. Ga' niya' limitne. Ga' niya' tamananne. Iye Tuhanin salama-lama. **Iye Mabalakatanin.**

Na, inin panilew importante te'ed. Bang Tuhanin duma'in kuwe' manusiya' duk ga' niya' baranne kuwe' kite bi, sa'ingge Tuhanin? Inakahan kite papasti' dem Kitab. Pa'inne, *“Tuhanin po'on niyawa, lagi' niyawa du iye, duma'in du iye kuwe' manusiya' taga baran. Duk sasuku manambahayang si iyehin subey sambahayangde iye amban dem ateyde duk subey to'o panambahayangde si iyehin.”* (Yahiya 4:24) Sa'ingge Tuhanin? **Tuhanin niyawa.** Manusiya'in niya' baranne duk niyawane, saguwa' Tuhanin niyawa hadja. Niyawa Tuhanin ga' niya' ganta'anne. Intag-intag la'i du isab iye. Pesōng iye amban kēmonin duk amban kēmon a'a. Ga' niya' we' ga'i pala'ihan Tuhanin. Takitene kēmon. Sangem duk danta' ellew sali' du si Tuhanin. Bang patapuk kew dem bilik, la'i du isab Tuhanin duk takitene kew. **Kēmon-kēmonin kata'uhan we' Tuhanin.** Kata'uhanne bang ine dem pikilannun duk kata'uhanne niyat dem ateynun. Langkew te'ed Tuhanin!

Ubus, sa'ingge Tuhanin? Bang tapikilte kēmon bakas inistadihante ellew inin, kaw makajari pa'inte: **Seddili Tuhanin amban kēmon.** Tuhanin – Tuhan hep duk ga' niya' sali'ne. Si me' lesson si pesōngan si programabi inin *Lānin duk a'ahin manjari bentel* pesōng pe tasabutte bang sa'ingge Tuhanin. Diyalem Kitab, hatusan me' ēn Tuhanin. Iye Panuhutanin, Malangkewin, Mabalakatanin, Magpapanjarahin, Po'on Umulin, Danta'in, Mabentelin, Masutsihin, Mama'ase'in, Mamalashin. Ellum iye duk bennal iye Tuhan!

To'o, Tuhan mamapanjari dunya duk langitin taga'nen, **iye Malangkewin.** Pa'in Kitabin sabab iye:

“Lalem manamal kata'unen duk kata'uhanne kēmon!...Pegge' Tuhanin magpapanjari kēmon-kēmonin. Iye magbaya'in duk kēmon pinapanjari we' ne supaya iye tapudji.” (Roma 11:33,36) *“Tuhanin hadja subey pinudjihin duk iye dendangan magbaya'in. Iye magbaya' si me' magbaya'in duk iye Panuhutan me' panuhutanin. Iye hadja dendangan mangga'i mamateyin. Patenna'annen dem sahaya ga'i katumapitan. Ga' niya' bakas ngite iye duk ga' te'ed niya' makakite iye. Pata' iye pinahadje duk iye asal mabalakatanin ga' tamananne. Amin.”* (1 Timoteo 6:15,16)

Si dembuwa' jūd niya' sinulat dembuwa' kalangan hāp manamal kinalang we' Nabi Musa pamudji Tuhanin, pa'inne, “*O Tuhan, ka'u Tuhan Mabalakatanin. Balakatan me' hinangannun duk maka'ulali' te'ed. Ka'u Sultan me' kabangsa-bangsahanin. Bentel kēmon hinangannun duk bennal. Sine mangga'i matalew si ka'uhin, Tuhan? Sine mangga'i mamahadje ka'uhin? Ka'u hadja dambuwa'-buwa' masutsihin.*” (Me' Pinakita'u 15:3,4) Langkew te'ed Tuhanin ga'i takila-kila! Iye hep inin pamanolo' kitehin si ayat tagna' dem Kitabin, pa'inne, “*Tagna'anne te'edin Tuhan!*”

Manjari me' bagayku, subey te'ed essebte mabennalin, iye bakas takaletē ellew inin: “*Tagna'anne te'edin, Tuhan.*” Luwal Tuhanin maniya'in tagna'nen – bu hangkan **luwal Tuhanin** makajari magpakita'u mabennalin sabab me' mapalabey si tagna'nen. **Luwal Tuhanin** makajari magpakita'u si kite bi mabennalin bang ine mapalabey si ahiratin. Duk **luwal Tuhanin** makajari magpakita'u si kite bi mabennalin sabab dinen.

Awe', kata'uhante we' niya' a'a magpa'in, “Ga'i makajari we' niya' a'a ngata'uhan Tuhanin, atawa ngata'uhan bang ine mapalabey si ahiratin!” Malayingkan inakahan kite dem Kitab me' kanabihanin we' **makajari te'ed kata'uhante Tuhanin**, duk **makajari isab kata'uhante bang intag pala'ihanten si ahirat**. Pegge' pina'in dem Lapal Tuhanin,

“Sulatante ka'am inin supaya kabugtu'anbi we' taga umul du ka'am salama-lama!” duk supaya “...kata'uhante bi ne Tuhan mabennalin...iye ne Tuhan mabennalin duk iye mangurung umul salama-lamahin.” (1 Yahiya 5:13,20) “Niya' panyap Tuhanin para si me' malasa si iyehin. Pinanyapne inin ga' niya' a'a bakas makakitene, atawa makakalene. Ga' niya' bisan bakas makapikilne. Saguwa' kite bi, pinakita'u inin si kite bi we' Niyawa Tuhanin. Pegge' Niyawa Tuhanin, kata'uhanne kēmon-kēmonin, kata'uhanne bisan me' pikilan Tuhan malalemin.” (1 Korinto 2:9,10)

Ka'am me' mapakale ellew inin, **kata'uhanbi te'ed Tuhanin**? Atawa tapikilbi we' Tuhanin hadja Magpapanjarahin, saguwa' tala iye duk ga'i iye kata'uhan? Me' bagayku kinalasahanku, mabaya' Tuhanin we' ka'am dangan-dangan kata'uhanbi iye duk ellum du ka'am si pala'ihanne salama-lama! Tinolo'an kite dem Kitab Kanabihanin bang sa'ingge kite makajari patapit si Tuhan duk magkalasa kite duk iye. Saguwa' subey te'ed lukate teyingeten, pikilanten duk ateyten supaya takaletē me' bissā Tuhan si kitehin bi. Pakale ka'am si pina'in Tuhanin dem Lapalne Masutsihin, pa'inne: “*Pitu ka'am si aku duk ka'am tatimbul, kēmon ka'am si ka'ampat pidjū alamin; pegge' aku Tuhanin duk ga' niya' seddili!*” (Shi'ya 45:22)

Me' bagayku, hāp isab bakas pakale ka'am ellew inin. Bang kami magprograma balik mikil-mikil kite bi sabab mala'ikatin duk nekura' seyitanin. Kata'uhanbi ke istori mabennalin sabab siye?

Karayaw inipat ka'am we' Tuhanin duk inurungan kahāpan sasangbi mikil-mikil sabab ayat inin amban dem Kitab Masutsihin, pa'inne:

“Tuhanin po'on niyawa, lagi' niyawa du iye. Sasuku manambahayang si iyehin subey sambahayangde iye amban dem ateyde duk subey to'o panambahayangde si iyehin.” (Yahiya 4:24)

Wassalam